QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARLARI
(2026-yil 2-son)

PEDAGOGIKA

PEDAGOGY

MAGISTRATURA TA’LIMIDA KOMPETENSIYAGA ASOSLANGAN YONDASHUV ASOSIDA TADQIQOT KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

https://doi.org/10.70728/c.series.v08.i02.006

Parmanov Jamshid Tag‘aymurodvich
Samarqand davlat-arxitektura qurilish universteti o‘qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada pedagogik tadqiqotlarning metodologik asoslari, ilmiy tadqiqot usullarining mohiyati va tasnifi hamda ularning pedagogik fan rivojidagi o‘rni yoritilgan. Pedagogik kategoriyalar, pedagogik faoliyat, pedagogik jarayon va tizim tushunchalarining ilmiy ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot usullarining ob’ektivlik, umumiy ahamiyatlilik, takrorlanuvchanlik, maqsadga muvofiqlik, zarurat va samaradorlik kabi asosiy xususiyatlari ochib beriladi. Pedagogik tadqiqotlarda nazariy va empirik usullarning o‘rni, ularni tanlash mezonlari hamda qo‘llashga doir metodologik talablar asoslanadi.

Kalit so‘zlar: pedagogik tadqiqot, ilmiy tadqiqot usullari, pedagogik metodologiya, pedagogik kategoriya, pedagogik faoliyat, nazariy va empirik usullar, tarixiy-pedagogik tahlil, tarixshunoslik, faoliyatga asoslangan yondashuv, pedagogik jarayon.

Аннотация.В данной статье рассматриваются методологические основы педагогических исследований, сущность и классификация методов научного исследования, а также их роль в развитии педагогической науки. Анализируется научное значение понятий педагогических категорий, педагогической деятельности, педагогического процесса и системы. Раскрываются основные характеристики методов исследования, такие как объективность, общезначимость, воспроизводимость, целесообразность, необходимость и эффективность. Обосновывается роль теоретических и эмпирических методов в педагогических исследованиях, критерии их отбора и методологические требования к их применению.

Ключевые слова: Педагогические исследования, методы научного исследования, педагогическая методология, педагогическая категория, педагогическая деятельность, теоретические и эмпирические методы, историко-педагогический анализ, историография, деятельностный подход, педагогический процесс.

Abstract. This article covers the methodological foundations of pedagogical research, the essence and classification of scientific research methods, and their role in the development of

pedagogical science. The scientific significance of the concepts of pedagogical categories, pedagogical activity, pedagogical process and system is analyzed. The main characteristics of research methods, such as objectivity, general significance, repeatability, expediency, necessity and effectiveness, are revealed. The role of theoretical and empirical methods in pedagogical research, the criteria for their selection and methodological requirements for their application are based.

Keywords: pedagogical research, scientific research methods, pedagogical methodology, pedagogical category, pedagogical activity, theoretical and empirical methods, historical-pedagogical analysis, historiography, activity-based approach, pedagogical process.

Kirish. Fanni qat’iy ravishda shakllantirish g‘oyasi endi deyarli barcha bilim sohalariga kirib bordi va olimlarni turli ilmiy sohalar uchun fundamental, o‘ziga xos kategoriyalarni aniqlashga urinishga olib keldi. Bugungi kunda biz nafaqat umumiy ilmiy kategoriyalar mohiyat, to‘plam, sabab, vaqt, ma’lumot va boshqalar, balki psixologiya, sotsiologiya, fizika, pedagogika, matematika, siyosatshunoslik va boshqalarga xos kategoriyalar haqida ham so‘hbatlashamiz. Pedagogikada o‘ziga xos kategoriyalar ham ko‘rib chiqiladi. Umumiy ilmiy kategoriyalardan naqsh, tamoyil, usul, bilish, tizim, model va boshqalar tashqari, pedagogika “pedagogik kategoriya” maqomini olgan tushunchalardan foydalanadi, ular hozirda “pedagogik tizim”, “pedagogik jarayon”, “pedagogik faoliyat”, “ta’lim”, “o‘qitish”, “rivojlanish”, “shakllantirish” va boshqa bir qator tushunchalarni o‘z ichiga oladi. “Ilmiy tadqiqot usuli” atamasi asosan ilmiy fikrlash shakllarini, tadqiqot o‘rganish umumiy modellarini va tadqiqot faoliyatini amalga oshirish usullarini, texnikalarini birlashtirgan toifani anglatadi. Pedagogik tadqiqot usullari pedagogik hodisalarni o‘rganishga va ta’lim va tarbiyaviy xususiyatga ega turli ilmiy muammolarni hal qilishga qaratilgan muayyan texnikalar va tekshiruvlar to‘plami sifatida tushuniladi.

Ularning eng muhim xususiyatlari quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- ob’ektivlik , kognitiv sub’ektga mos keladigan ishonchli bilimlarga asoslangan;
- umumiy ahamiyatlilik universallik, sub’ektlararolik, qo‘llanilish sohasining universalligi;
- takrorlanuvchilik har qanday sub’ekt tomonidan uning asosida olingan natijalarning har qanday o‘xshash vaziyatda o‘zgarmasligi;
- maqsadga muvofiqlik intellektual harakat tamoyillarining to‘liq aniqligi va oldindan aniqligi, sinov va xato orqali ongsiz qidiruvlarga qarshi ma’lum bilish usullarini ongli ravishda qo‘llash;
- zarurat belgilangan maqsadga tasodifiy, bexosdan erishishning ilmiy bo‘lmagan xususiyatiga qarshi kutilgan natijani olish kafolati;

- samaradorlik rejalashtirilgan ijtimoiy assimilyatsiya, ilmiy usul asosida aniqlangan natijalardan foydalanish va amalga oshirish.

O‘rganilayotgan hodisaning o‘ziga xos xususiyatiga va tadqiqotning maqsadi va mazmuniga qarab, uning metodologik asosi turli xil ilmiy va pedagogik usullarni o‘z ichiga olishi mumkin. Tadqiqotlarning katta qismi ilmiy tadqiqot usullarini ishlab chiqish va tavsiflashga bag‘ishlangan. Ularning orasidaginilmiy ishlar Л.В. Александрова, В.И. Бартона, Б.А. Глинского, Дж.К. Джонса, В.А. Канке, С.А. Лебедева, В.К. Лукашевича,А.П. Морозова, В.М. Одрина, Н.И. Панышевой, Н.Л. Поповой, Г.И. Рузавина, Р. Сулайманкулова va boshqalar.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili: Tadqiqot usullarining xilma-xilligi turli mezonlarga ko‘ra tasniflanadi: tadqiqot maqsadiga qarab, nazariy tadqiqot usullari va amaliyotni takomillashtirish yo‘llarini aniqlash usullari mavjud. E.A. Suxoviyenko tadqiqotlarida pedagogik diagnostikada axborot texnologiyalaridan foydalanishning nazariy va amaliy asoslari ochib berilgan. Muallif pedagogik jarayonni monitoring qilish, natijalarni baholash va tahlil etishda zamonaviy axborot vositalarining samaradorligini asoslab beradi. Ushbu yondashuv pedagogik faoliyat natijalarining ob’ektivligini oshirishda muhim metodik asos bo‘lib xizmat qiladi.N.M. Talanchukning ilmiy ishlari tarbiyani sinergetik tizim sifatida talqin qilishga bag‘ishlangan. U insonparvarlikka yo‘naltirilgan pedagogik tizimni murakkab, o‘z-o‘zini rivojlantiruvchi va ochiq tizim sifatida asoslaydi. Mazkur konsepsiya pedagogik jarayonni chiziqli bo‘lmagan rivojlanish nuqtai nazaridan tushunishga imkon beradi va ta’lim-tarbiya jarayonining metodologik asoslarini kengaytiradi.N.F. Talızinaning ishlari pedagogik psixologiya, bilimlarni o‘zlashtirishni boshqarish hamda mutaxassis modelini ishlab chiqish masalalariga bag‘ishlangan. Muallif faoliyatga asoslangan yondashuvni ta’lim jarayonini loyihalashning yetakchi metodologik tamoyili sifatida asoslaydi. Uning tadqiqotlarida mutaxassis tayyorlash modeli, o‘quv dasturlarini tuzish metodikasi hamda bilimlarni egallash jarayonini boshqarish mexanizmlari tizimli ravishda yoritilgan. Bu qarashlar pedagogik faoliyatning maqsadi, mazmuni va natijalarini aniqlashda muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.Yu.B. Tatarinov fundamental ilmiy tadqiqotlar samaradorligini baholashning mantiqiy-metodologik jihatlarini tahlil qiladi. Uning ishlari ilmiy izlanish natijalarining ahamiyatini aniqlash, baholash mezonlarini ishlab chiqish va ilmiy tadqiqotlarning ijtimoiy qiymatini asoslashga yo‘naltirilgan bo‘lib, pedagogik tadqiqot metodologiyasi uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Materiallar va metodlar: Axborot manbalariga qarab, nazariy manbalarni o‘rganish usullari va haqiqiy pedagogik jarayonni tahlil qilish usullari mavjud. Tadqiqotning rivojlanishiga qarab, muammoning hozirgi holatini o‘rganish, muammoga yangi yechimlarni eksperimental ravishda izlash, eksperimental ma’lumotlarni qayta ishlash va boshqalar usullari

mavjud. Tadqiqot ma’lumotlarini qayta ishlash va tahlil qilish usuliga asoslanib, sifatli tahlil usullari va tadqiqot natijalarini miqdoriy qayta ishlash usullari statistik va statistik bo‘lmaganligi mavjud. Natijalarni tahlil qilishda qo‘llaniladigan sabab-oqibat shakllariga qarab, deterministik va ehtimollik usullari farqlanadi. Eng samarali tasnif nazariy va empirik usullarga bo‘linishga asoslangan. Ushbu tasnif pedagogikada keng qo‘llaniladigan, ammo hali pedagogik maqomini olish uchun yetarlicha moslashtirilmagan, ya’ni pedagogik bo‘lmagan tadqiqot usullarini, ya’ni matematika,fizika, kibernetika va boshqalarni muvaffaqiyatli qo‘llaydi. Pedagogik tadqiqotlar o‘tkazish uchun taklif qilayotgan ba’zi nazariy usullarning qisqacha tavsifi keltirilgan. V.I. Zagvyazinskiy tadqiqot usullarini tanlash uchun bir nechta mezonlarni aniqladi:

1) tadqiqotning obyekti, sub’ekti, umumiy maqsadlari va to‘plangan materiallarga mosligi;

2) ilmiy tadqiqotning zamonaviy tamoyillariga muvofiqligi;

3) ilmiy hayotiylik, ya’ni tanlangan usul yangi va ishonchli natijalar berishi haqidagi asosli taxmin;

4) tadqiqotning mantiqiy tuzilishiga, bosqichga muvofiqligi;

5) shaxsning har tomonlama va uyg‘un rivojlanishiga e’tibor qaratish;

6) yagona metodologik tizimda boshqa usullar bilan uyg‘un o‘zaro bog‘liqlik. Tadqiqot usullarini tanlashda u quyidagi ko‘rsatmalarga amal qilishni taklif qiladi: shaxs, guruh yoki boshqa ta’lim va tarbiya obyektining rivojlanishi haqida keng qamrovli ma’lumot olishga imkon beradigan usullar kombinatsiyasidan foydalanish;

-qo‘llaniladigan usullar bir vaqtning o‘zida shaxsning faoliyati, muloqoti va xabardorligini o‘rganishi kerak; usullar yoshga bog‘liq va ma’lum bir vaqt oralig‘ida ma’lum fazilatlarning rivojlanish dinamikasini aks ettirishi kerak;

- iloji boricha ko‘proq manbalardan ma’lumot olishga imkon beradigan usullardan foydalanish kerak;

- usullar nafaqat jarayon va uning natijalarini, balki uning faoliyat yuritish sharoitlarini ham tahlil qilishga imkon berishi kerak. Shunday qilib, tadqiqotchiga fan uchun ahamiyatli natijalarga erishish imkonini beradigan narsa tadqiqot usullaridir. Bunday natijaning mazmuni va taqdimotini o‘rganishda biz uning qo‘lga kiritilishi bir qator tadqiqot protseduralari bilan bog‘liqligini ta’kidlaymiz: mavzuni rag‘batlantirish, uning muammoli jihatlarini shakllantirish, tadqiqot predmetini tashkil etuvchi ilmiy bilim obyektidagi hodisalarni aniqlash, gipotezalarni shakllantirish, tadqiqotning maqsadi va vazifalarini aniqlash, tadqiqot maqsadlariga mos keladigan tadqiqot usullarini tanlash, muammoni hal qilishning yangi usulini ishlab chiqish va tadqiqot natijalarini amaliyotga tatbiq etish. Shu munosabat bilan biz pedagogik tadqiqotning asosiy natijalariga quyidagilarni kiritamiz:

- ilmiy muammoning tarixshunosligini tuzish;
- kontseptual va kategorik apparatni tizimlashtirish;
- tadqiqotda nazariy va metodologik yondashuvlarni tanlash va amalga oshirish;
- o‘rganilayotgan hodisani yoki ishlab chiqilgan dizaynni amalga oshirish qonuniyatlari va tamoyillarini aniqlash;
- tadqiqot muammosini hal qilish uchun muallif usulini asoslash;
- o‘rganilayotgan hodisaning samarali ishlashi uchun pedagogik shartlarni aniqlash;
- muammoni hal qilish uchun muallif usulining samaradorligini tekshirish. Yuqorida aytib o‘tilgan pedagogik tadqiqot natijalarini va uning shartli ravishda ikkita o‘zaro bog‘liq qismga nazariy va tajriba bo‘linishini hisobga olgan holda, biz monografiya mazmunini tuzdik.

Ilmiy muammoni o‘rganishning fizikaviy jihati, eng muhimlaridan biri bo‘lsa-da, ilmiy va pedagogik hamjamiyatda yetarlicha tuzilmagan va aniq tushunilmaganligicha qolmoqda. Pedagogik jarayonni yoki uning alohida tarkibiy qismlarini har tomonlama o‘rganish ularning rivojlanish tarixini o‘rganmasdan turib mumkin emas. Fizikani o‘rganmaydiganlar muqarrar ravishda uning xatolarini takrorlaydilar, degan fikr, fizikaviy va pedagogik tahlilni amalga oshirish orqali pedagogik muammolarni tarixiy nuqtai nazardan o‘rganish zarurligini aniq aks ettiradi. Shuning uchun, tarixiy va pedagogik tahlilning mohiyati, maqsadi va natijalarini aniq va aniq ta’riflash hozirgi vaqtda pedagogik metodologiya uchun dolzarb va nazariy jihatdan muhim masala bo‘lib ko‘rinadi.

Ilmiy muammoning kelib chiqishini o‘rganish, har qanday pedagogik tadqiqotning mustaqil vazifasi sifatida, katta nazariy ahamiyatga ega, chunki u quyidagilarga imkon beradi:

- o‘tmishdagi muammoni hal qilishda mavjud tajribani tahlil qilish va baholash, uning rivojlanishidagi samarali va noto‘g‘ri yo‘nalishlarni aniqlash, bu ilmiy tadqiqot sohasini sezilarli darajada aniqlashtiradi va ilgari taklif qilingan yoki asossiz yechimlarni takrorlash imkoniyatini yo‘q qiladi;

-muammoning rivojlanish qonuniyatlarini aniqlab, uning kelajakdagi rivojlanish istiqbollarini bashorat qilish, bu muallif takliflarining ishonchliligini va ularning ob'ektiv qayd etilgan evolyutsion tendentsiyalar bilan mosligini ta'minlaydi;

- o‘rganilayotgan muammoni izchil nazariy va metodologik tushunish mantig‘ini taqdim etgan holda, tadqiqotchi tomonidan aytilganidek, uni shakllantirishning o‘z vaqtida va dolzarbligini asoslash, bu bizga muallifning muhim va rivojlanmagan masalalar haqidagi qarashlarini ochib berish, muammoni hal qilishda fanning real imkoniyatlarini aniqlash va shu bilan pedagogikaning muammoli sohasini kengaytirish imkonini beradi.

Ilmiy bilimlarni tarixshunoslikda tizimlashtirishga birinchi urinishlar Aristotel, Gerodot, Ksenofont, Konfutsiy, Plutarx va boshqalar tomonidan amalga oshirilgan. Rossiyada

tarixshunoslik tadqiqotlari K.N. Bestujev-Ryumin, N.M. Karamzin, V.O. Klyuchevskiy, A.D. Nechvolodov, M.M. Shcherbatov va boshqalar tomonidan olib borilgan.

Hozirgi vaqtda olimlar pedagogikanini nafaqat tadqiqot natijalaridan biri, balki ilmiy muammoni tushunishning zarur vositasi sifatida ham tushunadilar. Ko‘pincha uni qurish zarurati ko‘rib chiqilayotgan muammoning tematik o‘ziga xosligi va ilmiy ishning tanlangan nuqtai nazari bilan belgilanadi, bu esa har doim ham tadqiqotchiga ta’lim fizika sohasidagi mavjud ma’lumotlar bilan cheklanishga imkon bermaydi va ularni o‘rganilayotgan masalaning rivojlanish xronologiyasini mustaqil ravishda tuzishga majbur qiladi.

“Fizika” tushunchasi malum bir davr yoki muammoga tegishli fizikaviy tadqiqotlarning umumiyligi sifatida talqin qilinadi. Falsafiy jihatdan atama bilan bevosita bog‘liq: “fizika”- tabiat qonun - o‘rgatadi. Shunday qilib, biz ilmiy muammoning falsafiy uning rivojlanishi haqidagi ma’lumotlarning fizikaviy jihatdan to‘liq va tizimlashtirilgan to‘plami sifatida talqin qilamiz. Ushbu ta’rif faktik materialni mutlaq obyektivlashtirish talabini ataylab chetga suradi, chunki fizika bilim falsafiy bilimlaridan aniq farq qiladi, chunki birinchisi obyektiv, tadqiqotchining xohishi va hodisani tushunish darajasidan mustaqil, ikkinchisi esa sub’ektiv va o‘tmishdagi voqealarni ijodiy talqin qilish natijasini ifodalaydi. Shuning uchun falsafaning tuzilish har doim o‘rganilayotgan masalaning fizikaviy rivojlanishi haqidagi bilimlarni tadqiqotchining qadriyat yo‘nalishlari va ilmiy e’tiqodlariga proektsiyalashga tayanadi.

Muammoni zamonaviy shaklda shakllantirishga ilmiy va metodologik yondashuv evolyutsiyasini tizimli tahlil qilish, ob’ektiv ijtimoiy-madaniy omillar va tegishli ilmiy va nazariy tushunchalarning rivojlanish naqshlarini hisobga olish zarur.

Bizning fikrimizcha, tadqiqotchi tomonidan aniqlangan davrlarning xususiyatlari nafaqat olimlarning ilmiy va amaliy faoliyati natijalarini va ularning ishlarining o‘ziga xos xususiyatlarini tavsiflashni, balki ko‘rib chiqilayotgan muammo hal qilingan ijtimoiy-pedagogik sharoitlarni ham ochib berishi kerak.

Aniqlangan har bir bosqichni tavsiflashda bir xillikni ta’minlash, muammoning rivojlanishi uchun tarixiy bosqichlar o‘rtasida bog‘lovchi omil bo‘lib xizmat qiladigan va muammoning keyingi rivojlanish yo‘nalishini samarali ravishda belgilaydigan bir qator shartlarni belgilash orqali mumkin.

Muhokama va natijalar. Muammoning rivojlanishi uchun zarur shartlar deganda, biz uning mohiyatini ilmiy tushunish evolyutsiyasini, fan, madaniyat, ishlab chiqarish va ijtimoiy institutlar bilan tarixiy kontekstdagi aloqalarni aks ettiruvchi ob’ektiv ravishda mavjud holatlarni tushunamiz.

Tadqiqotlarimiz shuni ko‘rsatdiki, kamida to‘rtta taxminlar to‘plamini ko‘rib chiqish orqali muammoning tarixshunosligini tuzish maqsadga muvofiqdir:

1) Ijtimoiy-iqtisodiy taxminlar jamiyatdagi vaziyatning asosiy xususiyatlarini aks ettiradi, bu bizga ehtiyojlarni belgilaydigan odamlarning yashash sharoitlarini va ularni mavjud ishlab chiqarish munosabatlari, mavjud dunyoqarash, milliy madaniy qadriyatlar va boshqalar orqali qondirish imkoniyatlarini aniqlash imkonini beradi;

2) Ijtimoiy-pedagogik taxminlar bizga o‘rganilayotgan muammoni hal qilishga bo‘lgan ijtimoiy talabni, qoida tariqasida, me’yoriy hujjatlarda, ilmiy va ommabop pedagogik nashrlarda va ommaviy axborot vositalarida ifodalangan holda tavsiflash, fanning o‘rganilayotgan muammoga nisbatan dasturiy va maqsadli yo‘nalishlarini ochib berish va uni hal qilishning ijtimoiy ahamiyatini baholash imkonini beradi;

3) Nazariy va metodologik taxminlar o‘rganilayotgan muammoni nazariy o‘rganish natijalarini aks ettiradi, har bir tarixiy bosqichning ilmiy merosini qamrab oladi, bu bizga ilmiy yutuqlarni, muammoning nazariy rivojlanishi istiqbollarini aniqlash, eng samarali g‘oyalarni aniqlash, xatolardan qochish va o‘lik yo‘nalishlardan voz kechish imkonini beradi.

Bundan tashqari, muammoni rivojlantirishning har bir aniqlangan bosqichi oxirida shakllangan dastlabki shartlarni aniqlash, ularning falsafiy bo‘ysunishini saqlab qolish bilan birga, bir tomondan, bosqichlar mazmunini tavsiflovchi tegishli ma’lumotlarni taqdim etishni, ikkinchi tomondan, keyingi bosqich bilan dialektik aloqani ko‘rsatishni, shuningdek, har bir dastlabki shartning ko‘rib chiqilayotgan ilmiy va pedagogik muammoning barcha jihatlariga ta’sirining analitik prognozlarini tuzishni talab qiladi. Ushbu talablarni hisobga olish ko‘rib chiqilayotgan ilmiy muammoning falsaviyligining mantiqiyligi, izchilligi va asosliligini ta'minlaydi.

Shunday qilib, fizikaning asosiy metodologik roli o‘rganilayotgan muammoning yo‘nalishini ob’ektiv taqdim etish, ilmiy tadqiqotlar uchun istiqbolli yo‘nalishlarni aniqlash va rivojlanish darajasini baholashga bog‘liq. Fizikaviy va pedagogik tahlil natijasida falsafani qurish quyidagi protseduralarni nazarda tutadi: muammoning boshlanishini asoslash, tarixiy jarayonning birligini aniqlash, uning tarkibiy tuzilishini o‘rganish, shu jumladan muammoning rivojlanish davrlarini aniqlash va ularning o‘zgarishlarini sanalash, shuningdek, har bir bosqichda aniqlangan tarixiy davrlarning har birini tavsiflovchi muammoning rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlarni aniqlash.

Shuni ta’kidlash kerakki, bizning pedagogik faoliyatni tavsiflashimiz iloji boricha umumiydir. Bu tadqiqotchiga har qanday turdagi pedagogik faoliyatning mazmuni va xususiyatlarini o‘rganish imkonini berish uchun amalga oshiriladi. Bilimlarning bunday uzatilishi butunlay oqlanadi, chunki turli xil pedagogik faoliyat turlarining tizimli xususiyatlari o‘ziga xosligini saqlab qoladi: birinchidan, har birining elementar birligi o‘qituvchining harakati; ikkinchidan, ularning tizimni shakllantiruvchi omillari faoliyatning maqsadi va o‘zini o‘zi boshqarishi bir xil; uchinchidan, ularning yaxlitligi to‘g‘ridan-to‘g‘ri va teskari aloqa

halqalarining harakati bilan ta’minlanadi; va nihoyat, to‘rtinchidan, ular o‘xshash chiziqli-qaytish tuzilishiga ega. Shunday qilib, o‘rganilayotgan hodisani pedagogik faoliyat sifatida asosli ravishda aniqlash uchun faoliyatga asoslangan yondashuv doirasida pedagogik faoliyatning mohiyatini tavsiflash tartibi zarur. Faoliyatga asoslangan yondashuvni qo‘llashning ikkinchi bosqichi, avvalroq aytib o‘tilganidek, uning faoliyatga bog‘liq xususiyatlarini tavsiflash bilan bog‘liq bo‘lishi kerak. Xususan, agar o‘rganilayotgan hodisa pedagogik faoliyat sifatida joylashtirilgan bo‘lsa, unda uning maqsadi, obyekti, sub'ekti, vositasi, usullari va natijasini tavsiflash kerak. Muayyan pedagogik hodisani o‘rganishga faoliyatga asoslangan yondashuvni qo‘llashning to‘liq natijasi ushbu xususiyatlarning o‘ziga xos xususiyatlarini ochib berish bo‘ladi.

Pedagogik faoliyatning maqsadi, yakuniy natijaning ideal ifodasi sifatida, ta'lim jarayonining maqsadli yo‘nalishlariga mos keladi va uning turiga qarab, ta'lim muhitini, o‘quvchilar faoliyatini, ularning individual xususiyatlarini, jamoaviy munosabatlarini va boshqalarni ijobiy o‘zgartirishga qaratilgan bo‘lishi mumkin.

Pedagogik faoliyatning obyekti - bu uning nimaga qaratilganligi. Maqsad bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan pedagogik faoliyat obyekti har doim ta'lim jarayonining muayyan jihatlarini aks ettiradi: usullar, vositalar, ta'lim mazmuni, magistrlarning bilim va ko‘nikmalari va boshqalar.

Pedagogik faoliyat sub’ekti pedagogik yoki pedagogiklarning jamoasi bu holda sub’ekt jamoaviy deb hisoblanadi. Shu bilan birga, har qanday qo‘shma faoliyat bir qator qiyinchiliklar bilan bog‘liq: o‘zaro ta’sir davomida barcha ishtirokchilar uchun umumiy maqsadni muvofiqlashtirish va saqlash, faoliyatning maqsadi va motivlarini o‘zaro bog‘lash, guruh ichida mas’uliyatni taqsimlash, har bir pedagogikining xususiyatlari va tayyorgarligini hisobga olish, individual ish rejasini tuzish va qabul qilingan qarorlarni muvofiqlashtirish, vaqt o‘tishi bilan harakatlarni muvofiqlashtirish parallel, ketma-ket yoki bir vaqtning o‘zida bajariladigan ish va boshqalar.

Pedagogik faoliyat vositalari - bu pedagogik voqelikning moddiy va ma’naviy obyektlari bo‘lib, ular orqali u amalga oshiriladi. Moddiy vositalar odatda qonunchilik hujjatlari, turli xil texnik vositalar, diagrammalar, jadvallar va boshqalarni o‘z ichiga oladi. Ma’naviy vositalar umumiy ilmiy tadqiqot vositalari, ijtimoiy mandatlar, fanning asosiy nazariy tamoyillari va boshqalarni o‘z ichiga oladi.

Xulosa. Pedagogik usullar maqsadga erishish vositasidir. Metodlar doirasi nihoyatda xilma-xil bo‘lib, ularni tanlash ko‘plab omillarga bog‘liq: hal qilinayotgan muammo, pedagogik jarayon ishtirokchilarining xususiyatlari, uni amalga oshirish shartlari va boshqalar.

Pedagogik faoliyat natijasi - bu uni amalga oshirish jarayonida erishilgan narsa. Natija maqsadga erishish darajasini baholash uchun ishlatiladi. Uning xususiyatlariga qarab,

pedagogik faoliyat natijasi texnologiya, pedagogik loyiha yaratish, pedagogiklarda ma’lum fazilatlarni rivojlantirish, o‘quv jarayonini didaktik qo‘llab-quvvatlashni yaxshilash, jamoani rivojlantirish va boshqalar bo‘lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1.Суховиенко Е.А. Информационные технологии педагогической диагностики: теория и практика: Монография. Челябинск: Юж.-Урал. кн. изд-во, 2005. 238 с.

2.Таланчук Н.М. Воспитание синергетическая система ориентированного человековедения. Казань: Дом печати, 1998. 135 с.

3.Талызина Н.Ф. Деятельностный подход к построению модели специалиста // Вестник высшей школы. 1986. № 3. С. 10-14.

4.Талызина Н.Ф. Методика составления обучающих программ:

Учеб. пособие. М.: Изд-во МГУ, 1980. 47 с.

5.Талызина Н. Ф. Педагогическая психология: Учеб. пособие. М.: Издательский центр «Академия», 1998. 288 с.

6.Талызина Н.Ф. Теоретические основы разработки модели специалиста. М.: Знание, 1986. 108 с.

7.Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний. М.: Изд-во МГУ, 1975. 343 с.

8.Татаринов Ю.Б. Проблемы оценки эффективности фундаментальных исследований: логико-методологические аспекты. М.: Наука, 1986. 227 с.

9.Татур Ю.Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста // Высшее образование сегодня. 2004. № 3. С. 20-26.

10.Теоретические основы содержания общего среднего образования. М.: Педагогика, 1983. 352 с.

11.Терегулов Ф.Ш. Передовой педагогический опыт:Теория распознавания, изучения, обобщения, распространения и внедрения. М.: Педагогика, 1991.296с.

12.Терентьев С.И. Интерсубъективная природа понятий: Дис. канд. филос. наук. Чебоксары, 2004. 145 с.

13.еслинов А.Г. Развитие систем управления: методология и концептуальные структуры. М.: Глобус, 1998. 229 с.

14.Типушкова Н.В. Управление научно-методической работой как фактор повышения качества подготовки специалистов в средних профессиональных учебных заведениях инновационного типа: Дис. канд. пед. наук. Челябинск, 2004. 199 с.